

quidam non quotidiano, non certe solemnibus sancto-
rum, sed solo utebatur, et delectabatur officio de-
functorum. Cumque conditionis humanæ debitum
solvens tribunali superni Judicis astitisset; cepit
turba dæmonum vehementer hoc illi crimen impin-
gere, quod ecclesiasticæ institutionis regulam
negligens, per assuetæ synaxis officia vota Deo red-
dere contempsisset. Tunc beata regina mundi sem-
per virgo Maria, et omnes sanctorum chori cum ea
valenter occurrunt, seseque ad illius auxilium con-
corditer interponunt. Hic, inquit, noster capella-
nus ac minister exstitit: quodque defunctorum
semper exsequiis libenter interfuit, nobis omnibus
procul dubio ministravit. Absit igitur, ut in impio-

rum manus iste deveniat, qui piis erga nos, dum
adviveret, studiis insudabat. Sic itaque beatæ Vir-
ginis precibus, omniumque supplicatione sanctorum,
in eorum meruit transire consortium. Ignorabat
tamen hujus rei relator episcopus, utrum ille frater
ad nos reversus, an aliis in hac vita degentibus ista
retulerit.

Hæc tibi, venerabilis frater, familiariter scribo,
quia velut suavibus epulis, sic in tua, quæcunque
sit, allocutione delector: et mens mea continuo
lætatur, et gliscit, cum aliquid, quod tibi congrue
scribatur, occurrit.

Sit nomen Domini benedictum.

605-606 OPUSCULUM TRICESIMUM QUINTUM.

DE PICTURIS PRINCIPUM APOSTOLORUM.

ARGUMENTUM.— Causam affert cur Paulus apostolus ad dexteram, Petrus vero ad sinistram in picturis ex-
primantur, idcirco scilicet, quia Paulus esset ex tribu Benjamin, qui Latine, *filius dexteræ* interpretatur;
probatque hujusmodi nomen aptissime illi convenire. Multas quoque ejusdem Pauli prærogativas adducit.
Tum demum exponit cur Hierosolymitana Ecclesia, cum in ea Christus passus fuerit, non sit caput om-
nium Ecclesiarum.

Domno DESIDERIO sanctæ conversionis [conversa-
tionis] abbati, religiosoque conventui, PETRUS pecca-
tor monachus in Domino servitatem.

Ut domnum Martinum ad vos iter arripere didici,
notario protinus, ut exciperet, imperavi. Sed quo-
niam per totum quadragesimalem circulum tecum,
venerabilis pater, familiariter degens, quæque con-
ferenda videbantur, viva voce contulimus, et quæ
communicanda erant, sive tractanda, sæpius inti-
mavimus; jam quid novi ad te scribi valeat, non
invenio, dum quidquid necessarium esse poterat,
frequentius iteratum alterutra confabulatione per-
pendo. Quid igitur faciam? Nunquid qui loqui
coeperam, deficiente materia, stolide contices-
cam?

CAPUT PRIMUM.

*Cur Petrus ad sinistram, et Paulus ad dextram in
picturis collocentur.*

Sed dum armatam penna, atque ad scribendum ex-
more libratam manum scriptoris aspicio, materia
mibi dulcis offertur, de qua ad disputandum mea
mens alacriter provocetur. Per istam siquidem
notarii dextram repente mihi illud occurrit, quod
ipse a me, quæstione proposita, sæpenumero requi-
sisti: Cur videlicet in imaginibus picturarum per
universas adjacentes Romæ provincias, Petrus qui
primus est, ad sinistram; coapostolatus autem ejus
Paulus constituitur ad dextram; cum juxta vulgarem
sensum hoc rerum ordo deposcat, ut Petrus, qui
senatus apostolici princeps est, dextrum Domini la-
tus; Paulus vero, qui junior est, sinistrum jure
possideat? Sed durum est valde, ut opinemur, quia

B tam egregium, tamque famosum apostolicæ dispo-
sitionis ordinem inconsulte, atque inconsiderate
devota Deo ac religiosa vetustas admiserit. Neque
enim credendum est, ut Constantinus imperator,
imo papa Silvester; atque post eos principes et sa-
cerdotes in ecclesiasticæ disciplinæ littera pervigiles
atque solertes, hunc ordinem tantorum principum
negligendum ducerent, si correctione dignum aliqua-
tenus æstimarent. Ne ergo sanctæ hujus historię
ordo inordinatus appareat, quod nobis videtur, san-
ctitati vestræ breviter innotescat.

Paulum plane de tribu Benjamin exstitisse quis
ambigit? Benjamin autem Hebraice, Latine *filius
dexteræ* nuncupatur. Quid ergo mirum est, si ad
dexteram constituitur, qui vocabulum dexteræ ex
paterno jure sortitur? Enim vero, ut vetus illa beato
Paulo liquido congruere videatur historia, non sine
causa Scriptura dicit: « Quia egrediente anima
Rachel præ dolore, et imminente jam morte, vocavit
nomen filii sui, Benoni, id est *filius doloris mei*
(Gen. xxxv). » Pater vero appellavit eum Benjamin,
id est, *filius dexteræ*. Per Rachel namque, quæ ovis,
vel visum principium dicitur, Ecclesia non immerito
designatur. Quæ nimirum et ad istar ovium innocen-
ter vivit, et per studium contemplationis ad videndam
Redemptoris suis speciem medullitus inardescit. Qui
de se requiruntibus Judæis ait: « Ego principium,
qui et loquor vobis (Joan. viii). » Benjamin igitur
nascentem, Rachel mater emoritur; dum appropin-
quante ad lucem novæ regenerationis Saulo, perse-
cutionibus Ecclesia per eum crudeliter impugnatur.
Sicut Lucas in Actibus apostolorum: « Saulus, inquit,

devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros, et mulieres tradebat **607** in custodiam (*Act. viii.*) » Congruè itaque Rachel Benoni, id est, *filium doloris mei* vocat : quem Jacob Benjamin, id est, *filium dexteræ* nuncupat ; quia Paulus, qui matris Ecclesiæ dolor exstitit, qui eam quodammodo, dum nasceretur, impugnando peremit, a Deo Patre *filius dexteræ* est vocatus, cum per eum divina potentia adversus gentes quasi per fortē suam dexteram dimicavit, verborum jacula valenter intorsit, salubres cordium plagas intulit, et per eum devictis atque prostratis hostibus, cum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait : « Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, et evangelizarem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (*Gal. ii.*) » Non ergo immerito *filius dexteræ* Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quæ ad dexteram Dei ponenda est, ad fidei sacramenta colligitur. Accinctus siquidem verbo Dei, quod est gladius Spiritus (*Ephes. vi.*), hodieque usque ad finem sæculi adversus omnium vitiorum, iniquorumque spirituum rabiem dimicat, et tanquam fulminea Christi manus, vibratis cœlestis eloquii gladiis, rigidas resistantium Deo cervices obtruncat. Recte igitur Paulus dextri juxta Redemptorem lateris oblinet dignitatem, qui divinæ dexteræ non ambigitur exercere virtutem. An non quodammodo dextera Dei adversus diabolū dimicantem se fatetur esse, cum dicit : « Ego autem sic curro, non quasi in incertum : sic pugno, non quasi aerem verberans? » (*I Cor. ix.*)

CAPUT II.

Pauli prærogativæ enarrantur.

Paulus ad cœlum tertium raptus ascendit (*II Cor. xii.*), ubi etiam arcana verba, quæ hominibus loqui non licet, audivit. Quis autem nesciat, quia vita terrena dicit sinistram, cœlestis autem significat dexteram, sicut sponsa dicit in Canticis : « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me? » (*Cant. ii.*) Læva namque esse sub capite dicitur, quia præsens vita apud electum quemlibet sub mente, quæ procul dubio cogitationum caput est, despecta calcatur. Dextera vero Dei sponsa amplexari perhibetur, quia dum fidelis et sancta anima æstuantī sui Creatoris igne succenditur, velut divinis quibusdam amplexibus undique confovetur. Qui ergo carnis adhuc fragilitate circumdatus, ad cœlestem vitam ascendisse cognoscitur, recte *filius dexteræ* nuncupatur. Hunc dexteræ Filium Deus omnipotens tanquam propriam dexteram per totam mundi latitudinem semper extendit, et per eam adoptionis populos ad fidei unitatem colligit. Hanc dexteram summus agricola per Ecclesiæ suæ aream versat, et per eam spirituales segetes ventilat, ut purgata mystici frumenti grana horreis cœlestibus introducat. Hanc dexteram suam Deus huc illucque procul extendit, dum ad colligendas in fidei sacramento gentes Paulus toto terrarum orbe discurret. Ipse quippe quam va-

lida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat. **608** Transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsius eum, quem implet, stimulus charitatis impellit. Longe namque a Romanis positus scribit : « Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Desidero enim videre vos (*Rom. i.*) » Retentus Ephesi, Corinthiis scribit : « Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos (*II Cor. xii.*) » Rursum Ephesi commorans, Galatis loquitur, dicens : « Velle me esse apud vos modo, et mutare vocem meam (*Gal. iv.*) » Romæ quoque custodia carceris clausus, quia ire per semetipsum ad Philippenses non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens : « Spero in Dominum Jesum, Timotheum cito me mittere ad vos ; ut ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt (*Philip. ii.*) » Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit : « Nam et si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum (*Coloss. ii.*) » Ecce cor apostolicum quanto fraterni amoris igne decoquitur, quanto ad desudandum pro salute gentium desiderio coarctatur ! Hic corpore tenetur ; illuc spiritu ducitur : et paterni amoris affectum præsentibus impendit, absentibus porrigit. Coram positus exhibet opera, audientibus exprimit vota. Efficaciter præsens eis, cum quibus non erat : nec tamen illis absens, cum quibus erat. Cujus amorem melius cognoscimus, si ejus adhuc ad Corinthios verba pensamus. Ait enim : « Veniam ad vos cum Macedoniam pertransiero ; nam Macèdoniam pertransibo, apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo (*I Cor. xvi.*) » Quid est, quod tam anxie per tot loca partitur, nisi quod circa omnes una charitate constringitur ? Charitas enim, quæ divisa unire consuevit, unum cor Pauli dividi per multa compellit. Quod tamen tanto ardentius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre ; quia et in carne permanendo vult omnibus vivere, et de carne transiendo per sacrificium fidei vult omnibus prodesse. Nec mirum si prædicator egregius in fraterna charitate ferventius æstuat, si præcunctis mortalibus in eo copia veræ dilectionis abundat ; cum fons vitæ qui eum vas electionis appellat (*Act. ix.*), in eum se decreverit abundanter influere, eumque dignatus sit sacramentorum suorum fluentis incomparabiliter irrigare. Hinc est quod ait : « An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus ? » (*II Cor. xiii.*)

CAPUT III.

Paulus præ cæteris omnibus privilegio admirabili est insignitus.

Hoc plane Salvator mundi B. Paulo per singularis gratiæ privilegium contulit, qui nulli mortalium post Incarnationis suæ mysterium prærogavit. Nam postquam beata illa atque divina Redemptoris humanitas ad paternæ majestatis est evecta

consessum, ut non jam hominibus corporaliter interesset, sed cœli potius virtutibus præsideret, non per magistrum, sed specialiter per se ipsum sic illum efficaciter docuit, omniumque sibi gestororum suorum mysteria delegavit; ut non modo præcessorum suorum magisterio nullatenus indigeret, sed eos insuper omnis cœlestis sapientiæ profunditate præcelleret. Unde et ipse primus apostolorum Petrus ejus admiratur sapientiā, dicens: « Charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiā scripsit vobis; sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant (II Petr. III). » Quod autem in discendis evangelicæ doctrinæ mysteriis non magistrum quemlibet hominem, sed Deum specialiter habuerit præceptorem, testatur ipse, qui in principio Epistolæ suæ ad Galatas loquitur, dicens: « Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem; sed per Jesum Christum et Deum Patrem, quæ suscitavit eum a mortuis (Gal. I). » Fons enim æternæ vitæ velut immensus torrens totum se simul in vas suæ electionis immersit, qui in cæteros apostolos per longa temporum intervalla, sapientiæ suæ fluentia profudit. Et paulo post: « Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Domini nostri Jesu Christi (Ibid.). » Quod ergo Petrum Dominus per multa argumenta adhuc mortalis edocuit, hoc totum repente beato Paulo constitutus jam in gloria paternæ majestatis exhibuit. Ac si doctor quispiam dum privatus est, discipulos doceat, postquam vero ad obtinenda regalis imperii scepra conscendit, remotis clientium clasibus, unum inter multos egregium, quem nobilius instruat, elegit.

Ut ergo ad id unde cœpit sermo recurrat, cum Petrus ad dexteram ponitur, primatus ejus, quem inter cæteros est sortitus apostolos, honoratur. Cum vero Paulus ejusdem dextri lateris occupat locum, in Benjamin, cujus est filius, mystice figuræ redolet sacramentum. Quanquam et hoc non a mysterio vacet, quod B. Petrus Dominici lateris sinistram tenet. Per illum siquidem activa vita signatur. Et sicut contemplativa vita per dexteram, sic actualis exprimitur per sinistram. Quod autem per B. Petrum præsens vita, hoc est activa, figuretur, in hoc præcipue demonstratur, quod sicut evangelica frequentissime testatur historia, et Petrus Dominum plus omnibus condiscipulis diligat (Joan. XX); et Dominus non Petro, sed Joanni potius prærogativam specialis omnino dilectionis impendat (Joan. XIII). Per Joannem quippe contemplativa, per Petrum vero, sicut dictum est, activa vita signatur. Quia sancti omnes in hac vita ad similitudinem Petri, Deus plus amant, et quasi minus amantur; dum duras propter eum laborum molestias perferunt; mortali tamen adhuc carne circumdati, ad amplexus ejus dulcedinem non pertingunt. Illi vero qui jam cum Deo sunt, in hoc

A eum quodammodo minus amant, et magis amantur; dum et pro eo nullos laborum turbines sentiunt, et tamen intimæ familiaritatis ejus oblectationibus perfruuntur. Non ergo mirum, si B. Petrus aliquando partem videatur tenere sinistram, qui et activæ vitæ continet ex-scripturarum auctoritate figuram.

CAPUT IV.

Cur B. Paulus propriam non habeat cathedram.

Unum vero in B. Paulo videtur, egregium, quia cum omnes apostoli distributi terrarum regionibus, proprias obtineant cathedras; iste, dum nullam specialiter teneat, videtur aliquatenus communiter omnibus præsidere. (Vide scholia ad calcem opusculi.) Plane quia ipse toto terrarum orbe universalem fundavit Ecclesiam, dignum est, ut sicut in omnibus fidei semen sparsit, sic etiam in omnibus jus teneat præsentis. Dicit enim ad Corinthios: « Gratia Dei sum id quod sum; et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum (I Cor. XV). » Ad Romanos autem: « Habeo, inquit, gloriam in Christo Jesu ad Deum, in obedientia gentium: verbo et factis, in virtute signorum, et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti; ita ut ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelio Christi. Sic autem hoc prædicavi Evangelium, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem; sed sicut scriptum est: Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; et qui non audierunt, intelligent (Rom. XV; Isa. LII). Hæc est igitur causa cur Paulus nullam specialiter cathedram teneat, quia si audemus summis minora conferre, ad instar Christi, salvo cæterorum apostolorum jure, videtur omnibus Ecclesiis præsidere.

Porrò autem quantum ad vulgarem pertinet sensum, quoniam Hierosolymis passus est Dominus, universis Ecclesiis non Romana, sed Hierosolymitana potius præesse deberet Ecclesia; verumtamen cum ex auctoritate canonum, Romana Ecclesia primum teneat locum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Constantinopolitana quartum, Hierosolymitana jam quintum: constat Dominum Salvatorem non uni cuilibet cathedræ speciali jure præesse, sed cunctis unum pastorem universaliter præsidere. D Liqueat ergo Ecclesiarum ordinem esse dispositum juxta privilegium Petri, non secundum incomparabilem excellentiam Redemptoris. Quia quod omnes apostoli juxta mensuram suam obtinent per gratiam collati muneris, hoc totum possidet Christus per naturalis imperium majestatis. Quamdam ergo, si dici liceat, cum Christo similitudinem Paulus tenet, dum non uni duntaxat Ecclesiæ, sed omnibus præsidet. Non igitur sine causa B. Paulus dextram in picturis obtinet latus, dum id non modo deposcat propensior fructuum cumulus, sed et figuræ intelligentiæ sacramentum. Gliscit adhuc animus super hoc themate plura conscribere, sed litterarum bajulus, qui ad vos properare festinat, dum potius vel-

let volare, quam currere, non me perit itit saltem A minimas ad scribendum moras habere. Clementia vobis, dilectissimi, divina præcipiat, ut pro me orare sancta vestra fraternitas non desistat.

611 SCHOLIA.

Plane quia ipse (Paulus) toto terrarum orbe universalem fundavit Ecclesiam, - dignum est, ut sicut in omnibus fidei semen sparsit, sic etiam in omnibus jus teneat presidentis. In hac Epistola beatus Petrus Damianus plus nimio videtur tribuere Paulo: tametsi etiam vera sunt, quæ refert de ipsius Apostoli rebus gestis, sunt tamen caute intelligenda; quoniam totius orbis pastor, et princeps Petrus duntaxat est, non Paulus. Quamobrem verum quidem est elogium, quod ipsi Ecclesia tribuit, dum ait: prædicator in B universo mundo; « verum est quod idem affirmat: (Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum (II Cor. xi). » Sed tamen illum tantum honorem, quem prima specie cardinalis Damianus sancto Paulo defert, sancto Petro magis congruere 612

certissimum est, de quo Magnus Leo (*epist. ad Anast. Thess.*): « Inter beatissimos apostolos, inquit, in similitudine honore, fuit quædam discretio potestatis; et cum omnium par esset electio, uni tamen datum est, ut cæteris præemineret: de qua forma, episcoporum quoque est orta distinctio. » Sanctus Joannes Chrysostomus (*hom. 87 in Joan.*): Quid tandem aliis omissis, de his duntaxat Petrum affatur? os erat apostolorum, et princeps, et vertex ipsius cœtus; propterea et Paulus eum præter alios visurus ascendit. Itaque Damianum juxta magni Gregorii mentem intelligemus (*GREG. in lib. I Reg., cap. 4*), ut quod attinet ad apostolicum munus Evangelii prædicandi, atque peccata solvendi, æque omnes apostolos, nedum Paulum, in universum mundum missos esse existimemus, cum quadam tamen subordinatione Petri, qui gregi universali præfectus est, ut multis docet sanctus Cyprianus de unit. Eccles., et epist. 55 ad Cornelium papam.

Sit nomen Domini benedictum.

613-614 OPUSCULUM TRICESIMUM SEXTUM.

DE DIVINA OMNIPOTENTIA IN REPARATIONE CORRUPTÆ, ET FACTIS INFECTIS REDDENDIS.

ARGUMENTUM. — De Dei omnipotentia, æternitate, infinitate, providentia, cæterisque hujusmodi altissimis obscurissimisque quæstionibus, luculenter et copiose disserit contra eos qui divinæ potentie quasi terminum constituere audebant, asserentes Deum facta infecta reddere non posse. Quod falsum esse verissimis rationibus probat. Demum benevolentiam et amorem suum erga Casinense monasterium Desiderio abbati pluribus patefacit, et velut in pictura ante oculos ponit.

Domno DESIDERIO Casinensis monasterii reveren- C tissimo rectori, et universo sancto conventui, PETRUS peccator monachus pacis osculum in Spiritu sancto.

CAPUT PRIMUM.

Quod Deus multa potest quæ non vult.

Qui solus de marini fluctus procellis eripitur, dum sagenam adhuc inter rupes et scopulos, inter minaces atque intumescens undarum cumulos periclitari considerat, inhumanus est, si laborantes in discrimine socios non deplorat. Ego itaque episcopatu dimisso, me quidem velut arenis expositum gaudeo; sed te ventis atque turbinibus atteri, ac inter hiantes pelagi fluctuare voragines, non sine fraterna compassione suspiro. Errat, pater, errat, qui confidit se simul et monachum esse, et curiæ D deservire. Quam male mercatur, qui monachorum præsumit claustra deserere, ut mundi valeat militiam bajulare. Undis erutus sanus est piscis, non ut sibi vivat, sed ut alios pascat. Vocamur, attrahimur; sed ut vivamus aliis, moriamur nobis; amat venator cervum, sed ut sibi faciat cibum; persequitur capras, lepuculos insectatur; sed, ut ipse bene sit, illa nihil sint. Amant et homines nos, sed non nobis; sibimet diligunt, in suas nos vertere delicias concupiscunt. Quos nimirum dum in exteriora prosequi-

mur, quid aliud quam monacho nostro, qui latebat intrinsecus, repudium damus? Mox enim ad summa tendentis vitæ status evertitur, rigor enervatur disciplinæ, atque silentii censura dissolvitur, et ad effluendum quidquid libido suggesserit, ora laxantur. Unde processit, et quod nunc occurrit mentoriæ: utrum Deus possit reparare virginem post ruinam. Nam dum aliquando, ut meminisse potes, uterque discumberemus ad mensam, illudque B. Hieronymi sermocinantibus deveniret in medium; audenter, ait, loquor: cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare a pœna, sed non valet coronare corruptam. Ego licet pavidus, utpote, qui disputare de tanti viri testimonio facile non auderem, unanimi tamen patri, tibi videlicet, dixi pure quod sensi. Hæc, inquam, fateor, nunquam potuit mihi placere sententia. Non enim a quo dicatur, sed quid dicatur attendo. Nimis scilicet inhonestum videtur, ut illi, qui omnia potest, nisi sub altioris intelligentiæ sacramento, tam leviter impossibilitas ascribatur. Tu autem e contrario respondisti: ratum esse, quod dictum est, et satis authenticum, Deum videlicet non posse suscitare virginem post ruinam. Deinde longis atque prolixis argumentationibus multa percurrens, ad hoc tandem definitionis tuæ clausulam